

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Studies

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta
Ústav humanitních studií v pomáhajících profesích

Bakalářská práce

System sociálního zabezpečení a sociálních služeb v historii a současnosti

Vypracoval: Aleš Musil
Vedoucí práce: MUDr. Rostislav Čevela, Ph.d., MBA

České Budějovice 2016

Abstrakt

Bakalářská práce na téma „Systém sociálního zabezpečení a sociálních služeb v historii a současnosti“ se zabývá sociálním zabezpečením a sociálními službami z hlediska jejich historického vývoje i jejich současným stavem.

Systém sociálního zabezpečení v České republice tvoří sociální pojištění, státní sociální podpora a sociální pomoc. Jako celek tvoří systém sociálního zabezpečení ochranu a podporu osobám v těžkých životních situacích. Jeho cílem je odstranit nebo alespoň zmírnit důsledky takových nepříznivých životních situací. Tohoto cíle dosahuje především poskytováním různých dávek a sociálních služeb, které jsou v této bakalářské práci zpracovány samostatně.

Sociální služby se dělí na sociální poradenství, služby sociální péče a služby sociální prevence.

Cílem této práce bylo popsat stávající systém sociálního zabezpečení a sociálních služeb v České republice stejně jako dějinný vývoj systému a zároveň analyzovat/zhodnotit systém sociálního zabezpečení v čase.

Teoretická část vysvětluje samotné pojmy sociálního zabezpečení a sociálních služeb a co je jejich posláním a zároveň také popisuje jejich současnou podobu v České republice. Praktická část se zabývá otázkou, jak se vyvíjel systém sociálního zabezpečení a sociálních služeb českých zemí v historii.

V praktické části své práce jsem se zaměřil na analýzu historického vývoje systému sociálního zabezpečení a sociálních služeb na území českých zemí především od konce 19. století, konkrétně od tzv. Taaffeho reformy.

Byl proveden kvalitativní výzkum. Celkem bylo pro praktickou část použito 12 publikací. V souvislosti s cílem práce byla položena jediná otázka: Jak se vyvíjel systém sociálního zabezpečení a sociálních služeb českých zemí v historii?

Klíčová slova:

chudinská péče - pojištění - sociální politika - sociální služby - sociální zabezpečení

Abstract

This Bachelor's thesis called "Social Security and Social Services in the Past and Present" focuses on the historical development as well as current state of social security system and social services.

The social security system in the Czech Republic comprises of social insurance, state social support and social assistance. As a whole, the social security system serves as a protection and support for people in difficult life situations. The aim of the system is to eliminate or at least mitigate the consequences of such unfortunate life situations. The system achieves this mostly by providing various benefits and social services that are discussed separately in this thesis.

Social services can be divided into social counselling, social care services and preventive social care services.

The goal of this thesis was to describe the current social security system and social services in the Czech Republic and the historical evolution of the system. Next, the thesis also intended to analyse / evaluate the social security system in the historical context.

The theoretical part explains the concepts of social security and social services, defines their purpose and describes the current system in the Czech Republic. The practical part concentrates on the history and development of Czech social security system and social services.

In the practical part, I analysed the historical development of the social security system and social services in the Czech lands. Specifically, I focused on the so-called Taaffe's reforms in the late 19th century.

Qualitative research was carried out based on 12 publications. In the context of the thesis's aim, one question was asked: How has the social security system and social services in the Czech lands developed over time?

Keywords:

care for the poor - insurance - social politics - social services - social security

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to – v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 22. dubna 2016

.....

Aleš Musil

Poděkování

Rád bych na tomto místě poděkoval vedoucímu své bakalářské práce, MUDr. Rostislavu Čevelovi, Ph.D., MBA za odborné vedení bakalářské práce, vstřícnost, kterou mě častoval a za trpělivost, kterou se mnou při mých všetečných dotazech vždy měl.

Obsah

Úvod.....	9
1 Současný stav.....	11
1.1 Pojem, cíle a obsah sociálního zabezpečení	11
1.1.1 Základní faktory ovlivňující sociální zabezpečení	12
1.1.1.1 Ekonomický faktor	12
1.1.1.2 Společensko-politický faktor	13
1.1.1.3 Demografický faktor	14
1.2 Pojem, cíle a obsah sociálních služeb	14
1.3 Systém sociálního zabezpečení v současnosti	15
1.3.1 Legislativa	15
1.3.2 Financování	16
1.3.3 Systém dávek sociálního zabezpečení.....	17
1.3.3.1 Sociální pojištění.....	17
1.3.3.1.1 Nemocenské pojištění	18
1.3.3.1.2 Důchodové pojištění.....	21
1.3.3.2 Státní sociální podpora.....	23
1.3.3.2.1 Přídavek na dítě.....	24
1.3.3.2.2 Příspěvek na bydlení	24
1.3.3.2.3 Porodné	24
1.3.3.2.4 Rodičovský příspěvek	25
1.3.3.2.5 Pohřebné.....	25
1.3.3.3 Sociální pomoc	25
1.4 Systém sociálních služeb v současnosti.....	27
1.4.1 Legislativa	27
1.4.2 Financování	28
1.4.3 Druhy sociálních služeb	29
1.4.3.1 Sociální poradenství.....	29

1.4.3.2 Služby sociální péče.....	30
1.4.3.3 Služby sociální prevence	31
1.4.4. Formy	32
2 Cíl práce.....	33
2.1 Výzkumné otázky	33
3 Metodika.....	34
3.1 Definice výzkumu.....	34
3.2 Použité metody a techniky výzkumu	34
3.3 Charakteristika výzkumného souboru	35
3.4 Vlastní realizace výzkumu.....	36
3.4.1 Historický vývoj sociálního zabezpečení	36
3.4.1.1 Počátky.....	36
3.4.1.2 18. a 19. století.....	37
3.4.1.3 1918 – 1948	41
3.4.1.4 1948 – 1989	43
3.4.1.5 Po roce 1989	45
3.4.2 Historický vývoj sociálních služeb.....	47
3.4.2.1 Počátky.....	47
3.4.2.2 16. až 20. století	49
3.4.2.3 1918 – 1948	49
3.4.2.4 1948 – 1989	50
3.4.2.5 Po roce 1989	51
4 Výsledky	53
5 Diskuze	55
6 Závěr	57
7 Seznam použitých zdrojů.....	58

Seznam použitých zkratk

ČSSZ Česká správa sociálního zabezpečení

OSVČ osoba samostatně výdělečně činná

SSSR Svaz sovětských republik

Úvod

Pro zpracování bakalářské práce jsem si zvolil téma „System sociálního zabezpečení a sociálních služeb v historii a současnosti“. Podle mého názoru si žádný člověk nemůže být jistý, zda se jednou neocitne v tíživé životní situaci z důvodu nemoci, úrazu a nebude potřebovat pomocnou ruku. Proto jsem se rozhodl ve své práci vytvořit stručný přehled pomoci a podpory, které se může člověku v takové krizové situaci dostat.

V teoretické části bakalářské práce nejprve objasním oba termíny: sociální zabezpečení a sociální služby, jaké jsou jejich cíle a poslání. Dále se budu věnovat popisu současného systému sociálního zabezpečení a sociálních služeb v České republice, resp. jejich jednotlivým odvětvím.

Současný systém sociálního zabezpečení a sociálních služeb ovšem nevznikl ze dne na den. Považuji přinejmenším za zajímavé nahlédnout do historie a sledovat vývoj tohoto systému v čase. Především tedy ve vztahu k českým zemím, které se od samostatného království dostaly na dlouhou dobu pod nadvládu Habsburků, z níž je dostala první světová válka. Jen krátce se však mohly těšit ze samostatného státu. S předzvěstí druhé světové války přišel do Československa Hitler a učinil ho součástí říše, která měla přetrvat tisíc let. Naštěstí se tak nestalo, ale jen co se Čechie opět osamostatnila, sevřel tuto osudem tolik zkoušenou zemi jiný dravec vydávající se za velkého bratra z Východu. I v systému sociálního zabezpečení českých zemí můžeme nalézt stopy této reminiscence.

Ačkoliv jsou sociální služby de facto součástí systému sociálního zabezpečení, rozhodl jsem se je pro přehlednost oddělit a popsat jejich současný stav i dějinný vývoj zvlášť.

Cílem této bakalářské práce je popsat stávající systém sociálního zabezpečení a sociálních služeb v České republice stejně jako dějinný vývoj systému a zároveň analyzovat/zhodnotit systém sociálního zabezpečení v čase.

V praktické části své práce se budu věnovat otázce, kterou jsem si v úvodu praktické části položil. Svůj kvalitativní výzkum provedu formou metaanalýzy.

Vyhledám dostupné publikace, které pojednávají o historii systému sociálního zabezpečení, z nich vyberu vyhovující publikace, a provedu vlastní analýzu.

Je mým neskromným přáním, coby zastánce historicismu, aby tato práce přispěla svým popisem historického vývoje sociálního zabezpečení a sociálních služeb svým čtenářům k lepšímu pochopení dnešního systému sociálního zabezpečení a sociálních služeb a orientace v něm.

1 Současný stav

1.1 Pojem, cíle a obsah sociálního zabezpečení

„S pojmem zabezpečení (obespečenie) se poprvé setkáváme v programu Všesvazové komunistické strany (bolševiků) z roku 1919 pro označení všeobsahujícího systému sociálních dávek pro všechny zaměstnance, který však nebyl realizován pro nedostatek prostředků za občanské války.“¹

Je třeba dávat pozor na případnou záměnu pojmu zabezpečení s jiným termínem, kterým je bezpečnost. „První označuje výsledný stav a druhý činnosti směřující k určitému stavu.“²

Pokud mluvíme o pojmu sociální zabezpečení, je na místě zmínit teorii sociálního státu, která je známá pod anglickým označením social welfare state z první poloviny 20. století. Sociální stát je stát, který: „prostřednictvím své administrativy poskytuje v mezích daných sociálním zákonodárstvím materiální příspěvky těm svým občanům, kteří nejsou schopni sami se o sebe postarat, a to v oblasti regulace osobních a rodinných příjmů, péče o zdraví, bydlení, vzdělávání, pracovního výcviku nebo sociálních služeb“.³ Zakladatelem teorie je britský ekonom Lord John Maynard Keynes, na nějž v následujících letech, již během druhé světové války i po ní, navázala řada dalších ekonomů.⁴

Sociální zabezpečení nemá jedinou ucelenou definici. Existuje mnoho definic vysvětlující činnost či význam sociálního zabezpečení. Na tomto místě uvedu definici z Matouškova Slovníku sociální práce: „Sociální zabezpečení je soubor institucí a institutů, který poskytuje ochranu a pomoc lidem v případech ohrožení zdraví, nemoci,

---

¹ TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-473-5.s.2.

² TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-473-5.s.2.

³ MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0.s.215.

⁴ KAHOUN, Vilém. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Triton, 2013. ISBN 978-80-7387-733-0.s.23.

nezaměstnanosti, zdravotního poškození, invalidity, pracovního poškození, invalidity, pracovního úrazu, stáří, těhotenství a mateřství, rodičovství a úmrtí živitele.“⁵

Prvořadým cílem systému sociálního zabezpečení je regulace odpovědnosti občana za svou budoucnost prostřednictvím povinných pojistných systémů a zajištění solidarity mezi občany.⁶

Vedle toho má sociální zabezpečení také zajišťovat garanci základních lidských práv sociálního charakteru jako je právo na práci, vzdělání, uspokojivé pracovní podmínky, životní úroveň, svobodu sdružování, rodinu a samozřejmě právo na sociální zabezpečení.⁷

Podle Úmluvy mezinárodní organizace práce č. 102 o minimální normě sociálního zabezpečení z roku 1952, přijata Mezinárodní konferencí práce zabezpečení poskytuje pomoc lidem v případě nemoci, nezaměstnanosti, zdravotního poškození a invalidity, pracovního úrazu a nemoci z povolání, stáří, mateřství, rodičovství a úmrtí živitele.⁸

1.1.1 Základní faktory ovlivňující sociální zabezpečení

1.1.1.1 Ekonomický faktor

Mezi ekonomické faktory ovlivňující systém sociálního zabezpečení patří tři podfaktory.

---

⁵ MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0.s.218.

⁶ TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-473-5.s.6.

⁷ TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-473-5.s.7-8.

⁸ TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-473-5.s.10.

Zaprvé je to velikost vytvořených zdrojů. „Případný pokles ekonomického růstu má vliv na nezaměstnanost, vzrůst chudoby, životních nákladů a jiných negativních sociálních jevů, což naopak vyvolává potřeby růstu sociálních výdajů.“⁹

Druhým podfaktorem je cenová a mzdová dynamika. „Růst cen se promítá bezprostředně nejenom do zvyšování dávek, ale i do růstu nákladů institucí, zabezpečujících celý sociální systém, což vyvolává další vzestup sociálních výdajů.“¹⁰

Posledním z ekonomických faktorů ovlivňující systém sociálního zabezpečení je vývoj nezaměstnanosti. „Růst nezaměstnanosti má totiž negativní dopad na důchodové a nemocenské pojištění. Stejně tak má negativní vliv na státní sociální podporu a systém sociální pomoci.“¹¹

1.1.1.2 Společensko-politický faktor

Tento faktor utváří především historický vývoj. Patří sem revoluce, programová východiska vládnoucích tříd a stran a jejich proklamované ideály. „Otázky sociálního zabezpečení patří vždy ke klíčovým v programech politických stran a stávají se často základními ve volebním boji.“¹²

Stále významnější místo patří i mezinárodněpolitickým vlivům (Evropská sociální charta, Evropská unie).¹³

---

⁹ KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. 5., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-585-4.s.180.

¹⁰ KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. 5., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-585-4.s.180.

¹¹ KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. 5., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-585-4.s.180.

¹² KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. 5., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-585-4.s.181.

¹³ KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. 5., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-585-4.s.181.

1.1.1.3 Demografický faktor

Tento faktor se zabývá především stárnutím populace. „Vývoj demografických charakteristik do značné míry předurčuje výši jednotlivých dávek sociálního zabezpečení, které jsou vždy určeny pro konkrétní skupinu obyvatelstva.“¹⁴

1.2 Pojem, cíle a obsah sociálních služeb

Podle Matouška jsou sociálními službami „všechny služby, krátkodobé i dlouhodobé, poskytované oprávněným uživatelům, jejichž cílem je zvýšení kvality klientova života, případně i ochrana zájmů společnosti“.¹⁵ Cílem sociálních služeb je „jednak podporovat sociální začlenění osob a zachování jejich života v přirozeném sociálním prostředí rodiny, domácnosti a místa, kde pracují, vzdělávají se a realizují běžné sociální aktivity, jednak péče o osamělé sociálně vyloučené osoby, které již nemohou žít bez pomoci jiné osoby“.¹⁶

Ne každý člověk se rodí s dokonalým zdravím či v dobrém sociálním zázemí. „Těm znevýhodněným je třeba jejich šance na společenské uplatnění vyrovnávat, protože každý člověk má jako jednatelce hodnotu, kterou nelze odvodit u jeho postavení a zásluh.“¹⁷

---

¹⁴ KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. 5., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-585-4.s.182.

¹⁵ MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0.s.214.

¹⁶ TOMEŠ, Igor. *Sociální právo České republiky*. Praha: Linde Praha, 2014. Monografie (Linde). ISBN 978-80-7201-938-0.s.296.

¹⁷ MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-310-9.s.10.

1.3 Systém sociálního zabezpečení v současnosti

1.3.1 Legislativa

V této podkapitole se budu věnovat právu sociálního zabezpečení. „Právo sociálního zabezpečení je považováno za samostatné právní odvětví, mající charakter veřejného práva, s určitými soukromoprávními prvky.“¹⁸ V České republice mohou být prameny tohoto práva pouze normativní právní akty (ústavní zákony, zákony a podzákoné předpisy) a normativní právní smlouvy, které jsou stěžejní především pro mezinárodní právo.¹⁹

Ústava České republiky rozlišuje mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament České republiky souhlas, jimiž je Česká republika vázána, a zároveň jsou součástí právního řádu České republiky a mezinárodní smlouvy přenášející některé pravomoci orgánů ČR na mezinárodní organizaci nebo instituci.²⁰ Pokud jsou výše zmíněné mezinárodní smlouvy schválené a ratifikované parlamentem, jsou vyhlášeny ve Sbírce mezinárodních smluv.²¹ Mezinárodní smlouvy je možné členit na častější bilaterální mezinárodní smlouvy a multilaterální mezinárodní smlouvy. Bilaterální stojí na principu stejného vzájemného zacházení s občany smluvního státu a multilaterální jsou výsledkem činnosti mezinárodní organizace.²²

V České republice jsou sociální práva obsažena v Listině základních práv a svobod a to především v hlavě druhé (Lidská práva a základní svobody) a čtvrté (Hospodářská, sociální a kulturní práva).²³ Z mezinárodních smluv jsou v tomto ohledu nejdůležitější:

- „Charta OSN (1945),
- Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (1966),

---

¹⁸ KAHOUN, Vilém. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Triton, 2013. ISBN 978-80-7387-733-0.s.28.

¹⁹ TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-473-5.s.29-30.

²⁰ Čl. 10 a 11 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., ústava České republiky

²¹ KAHOUN, Vilém. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Triton, 2013. ISBN 978-80-7387-733-0.s.32.

²² TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-473-5.s.30.

²³ Hlava 2 a 4 usnesení č. 2/1993 Sb., listina základních práv a svobod

- Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech (1966),
- Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace (1966),
- Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen (1979),
- Úmluva o právech dítěte (1989),
- Úmluva o právech zdravotně postižených (2007).²⁴

1.3.2 Financování

V této kapitole načrtnu základní dělení a vymezení způsobů financování sociálního zabezpečení.

Sociální zabezpečení nebo sociální ochranu lze v zásadě financovat dvěma způsoby. Buď formou průběžného financování, nebo kapitálovým financováním. Oba způsoby si přiblížíme.

V případě průběžného financování (pay as you go) jsou dávky sociálního zabezpečení financovány ze státního rozpočtu. Proto je tento způsob financování označován také jako rozpočtová technika. Část ekonomicky aktivního obyvatelstva odvádí do systému část svých příjmů a z těchto příjmů jsou následně vypláceni sociálně potřební. Můžeme tedy mluvit o principu mezigenerační solidarity.²⁵

Rozpočtová technika je nejčastějším způsobem financování, nicméně s sebou nese určitá rizika. Především ji mohou ovlivnit demografické změny ve struktuře obyvatelstva: konkrétně pokles porodnosti a stárnutí obyvatelstva. Nastane tak nerovnováha mezi plátcí a příjemci dávek.²⁶

Pokud je způsob průběžného financování sociálního zabezpečení postaven na principu mezigenerační solidarity, je druhý způsob kapitálového financování postaven na principu pojišťovacím (capital reserve). Každý pojištěnec odvádí část svých

²⁴ TOMEŠ, Igor. *Sociální právo České republiky*. Praha: Linde Praha, 2014. Monografie (Linde). ISBN 978-80-7201-938-0.s.29.

²⁵ KAHOUN, Vilém. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Triton, 2013. ISBN 978-80-7387-733-0.s.73-74.

²⁶ TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-680-3.s.360-361.

finančních prostředků na svůj účet neboli fond (odtud další označení pro tento způsob financování – metoda kapitalizace), ze kterého později může čerpat.²⁷

Metoda kapitalizace je riziková především pro nízkopříjmové skupiny obyvatel, které nemají často prostředky k tomu, aby si ve svém fondu naspořili dostatek úspor.²⁸

1.3.3 Systém dávek sociálního zabezpečení

1.3.3.1 Sociální pojištění

Sociální pojištění se skládá z důchodového pojištění, nemocenského pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. Obecně se uvádí, že prostřednictvím sociálního pojištění jsou řešeny především sociální situace jako stáří, invalidita, ztráta příjmů, nemoc, ztráta živitele či úraz. Řeší situace, na které je možné se dopředu připravit prostřednictvím úspor.

Financování sociálního pojištění upravuje zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, který: „zahrnuje pojistné na důchodové pojištění a pojistné na nemocenské pojištění, a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti“.²⁹

Poplatníky jsou zaměstnavatelé, zaměstnanci, osoby samostatně výdělečně činné, osoby dobrovolně účastné důchodového pojištění a také zahraniční zaměstnanci dobrovolně účastní nemocenského pojištění.³⁰

---

²⁷ TOMEŠ, Igor. *Sociální správa: úvod do teorie a praxe*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-483-0.s.361-362.

²⁸ KAHOUN, Vilém. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Triton, 2013. ISBN 978-80-7387-733-0.s.75-76.

²⁹ § 1 Zákona č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti

³⁰ TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-473-5.s.89.

1.3.3.1.1 Nemocenské pojištění

Nemocenské pojištění upravuje zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů., který nahradil předchozí právní úpravu nemocenského pojištění z let 1956 – 1957 (př. zákon č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců, ve znění pozdějších předpisů)³¹ a je povinné pro všechny zaměstnané osoby s místem výkonu práce na území ČR, resp. zaměstnavatel je povinen své zaměstnance pojistit a poskytovat potřebné informace Okresní správě sociálního zabezpečení (dále jen OSSZ) příslušné podle sídla zaměstnavatele.³² Dobrovolně se k nemocenskému pojištění může přihlásit pouze osoba samostatně výdělečně činná (dále jen OSVČ) a zahraniční zaměstnanec. Účelem nemocenského pojištění je zabezpečit pojištěnce pro: „případ dočasné pracovní neschopnosti, nařízené karantény, těhotenství a mateřství a ošetřování člena domácnosti nebo péče o něj“.³³ Doba, po kterou je dávka poskytována se nazývá doba podpůrcí.

Novinkou nemocenského pojištění je tzv. karenční doba. Je to doba, po kterou se při dočasné pracovní neschopnosti neposkytují žádné dávky.³⁴ Zde by bylo vhodné vysvětlit samotný pojem dočasná pracovní neschopnost. Podle zákona č. 187/2006 Sb., se dočasnou pracovní neschopností rozumí: „stav, který pro poruchu zdraví nebo jiné v tomto zákoně uvedené důvody neumožňuje pojištěnci:

a) vykonávat dosavadní pojištěnou činnost a trvá-li porucha zdraví déle než 180 kalendářních dní, i jinou než dosavadní pojištěnou činnost,

b) plnit povinnosti uchazeče o zaměstnání podle zvláštního právního předpisu, vznikla-li dočasná pracovní neschopnost v ochranné lhůtě nebo trvá-li dočasná pracovní neschopnost po skončení dosavadní pojištěné činnosti, a to i když pojištěnec není uchazečem o zaměstnání“.³⁵

---

³¹ ARNOLDOVÁ, Anna. *Sociální zabezpečení I: sociální zabezpečení v České republice, lékařská posudková služba, pojistné, systémy sociálního zabezpečení*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3724-9.s.145.

³² TOMĚŠ, Igor. *Sociální správa: úvod do teorie a praxe*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-483-0.s.249-250.

³³ § 1 Zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění

³⁴ VESELÝ, Jiří. *Právo sociálního zabezpečení*. Praha: Linde Praha, 2013. ISBN 978-80-7201-915-1.s.66.

³⁵ § 55 odst. 1 zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění

Pro určení výše jednotlivých dávek je důležitý pojem vyměřovací základ. „Pro zaměstnance je to úhrn vyměřovacích základů pro pojistné na pojištění za jednotlivé kalendářní měsíce v rozhodném období. Pro OSVČ je to úhrn měsíčních základů v rozhodném období, z nichž tato osoba zaplatila pojistné na pojištění. Z vyměřovacího základu se zjišťuje tzv. denní vyměřovací základ, který se stanoví tak, že vyměřovací základ zjištěný v rozhodném období vydělí počtem kalendářních dnů připadajících na rozhodné období, pokud se v zákoně nestanoví jinak. Rozhodným obdobím je období dvanácti kalendářních měsíců před kalendářním měsícem, ve kterém vznikla sociální událost.“³⁶ Pokud osoba vykonává více zaměstnání, je pojištěna z každého zaměstnání zvlášť, ale případná dávka je vyplácena pouze jedna.

Dávky nemocenského pojištění jsou peněžité, opakující se dávky, které saturují příjem osob, lze je dělit na dávky poskytované :

1. z důvodu nemoci :

- nemocenské poskytované při dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz a při karanténě,
- ošetrovné poskytované při ošetřování nemocného člena rodiny a též při péči o zdravé dítě ve věku do 10 let v případě určených zákonem,

2. z důvodu mateřství:

- vyrovnávací příspěvek v těhotenství, mateřství,
- peněžité pomoci v mateřství poskytovaná před porodem a z důvodu mateřství.³⁷

Peněžité pomoci v mateřství má přednost před ostatními dávkami nemocenského pojištění a nemocenské má přednost před ošetrovným. „Všechny dávky nemocenského pojištění OSSZ a hradí se ze státního rozpočtu (z příjmů z pojistného).“³⁸

Nemocenská je nejčastější dávka nemocenského pojištění. Podpůrčí doba se počítá od 15. kalendářního dne dočasné pracovní neschopnosti. Nejdéle může trvat 380 kalendářních dnů. Výše nemocenského činí 60 % denního vyměřovacího základu.

---

³⁶ VESELÝ, Jiří. *Právo sociálního zabezpečení*. Praha: Linde Praha, 2013. ISBN 978-80-7201-915-1.s.63.

³⁷ TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-473-5.s.105.

³⁸ MPSV. *Nemocenské pojištění v roce 2016* [online]. [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/7>

Ošetrovné je vypláceno osobě, která nemůže vykonávat zaměstnání z důvodu ošetřování a péče člena domácnosti a dítěte do 10 let věku. Podpůrčí doba trvá nejdéle 9 kalendářních dnů a u osamělého rodiče 16 dní. Stejně jako u nemocenského činí výše ošetrovného 60% denního vyměřovacího základu.³⁹

„**Peněžitá pomoc v mateřství** se používá jak pro ženy, které porodily dítě, na které je uplatňován nárok na peněžitou pomoc v mateřství, tak pro osoby, které převzaly dítě do péče.“⁴⁰ Nárok na tuto dávku je spojen se dvěma podmínkami. Dotyčná osoba musí být účastna na pojištění v době nástupu na peněžitou pomoc v mateřství. Den nástupu si pojištěnka může určit sama a to v rozmezí 8 – 6 týdnů před porodem. Pokud si ho neurčí, považuje se za den nástupu počátek 6. týdne před porodem. Druhou podmínkou je účast pojištěnce na nemocenském pojištění a to alespoň 270 kalendářních dní v posledních dvou letech. Podpůrčí doba činí 28 dní. V případě povití dvou a více dětí je to 37 týdnů. Výše této dávky je 70% redukováného denního vyměřovacího základu za kalendářní den.⁴¹

Nárok na **vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství** má těhotná žena nebo žena do konce 9. měsíce po porodu, která byla převedena na jinou práci, protože předchozí práce je pro tuto ženu v důvodu těhotenství zakázaná, či ohrožuje mateřství a kojení a dotyčné ženě se tak sníží mzda. Výše příspěvku je tedy rozdíl mezi mzdou na předchozí pracovní pozici a mzdou na současné pracovní pozici a poskytuje se po celou dobu setrvání na změněném pracovním postu.⁴²

---

³⁹ ARNOLDOVÁ, Anna. *Sociální péče: učebnice pro obor sociální činnost*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2015. ISBN 978-80-247-5147-4.s.204.

⁴⁰ TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-473-5.s.118.

⁴¹ CSSZ. *Peněžitá pomoc v mateřství* [online]. 2015 [cit. 2016-02]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/nemocenske-pojisteni/davky/penezita-pomoc-v-materstvi.htm>

⁴² KAHOUN, Vilém. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Triton, 2013. ISBN 978-80-7387-733-0.s.138-139.

1.3.3.1.2 Důchodové pojištění

Upravuje zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Podle tohoto zákona systém důchodového pojištění zabezpečuje všechny ekonomicky aktivní osoby vyjmenované ve výše zmíněném zákoně či takové osoby, které jsou účastny také nemocenského pojištění, a dávky plynoucí z tohoto pojištění garantuje stát.⁴³ Nicméně samotnou účast na důchodovém pojištění rozlišujeme povinnou, dobrovolnou a případně souběžnou. Podmínkou povinné účasti je ukončení povinné školní docházky. V případě dobrovolné účasti musí být dotyčná osoba starší 18 let a musí si podat písemnou přihlášku na předepsaném tiskopise na OSSZ.⁴⁴

Oproti nemocenskému pojištění je důchodové pojištění povinné i pro OSVČ.⁴⁵

„Zaměstnavatelé jsou povinni přihlásit své zaměstnance k důchodovému pojištění a poskytnout všechny potřebné informace OSSZ.“⁴⁶

Důchody, které jsou v rámci důchodového pojištění vypláceny, se dělí na:

- přímé - starobní a invalidní
- odvozené – sirotčí, vdovský a vdovecký

V případě, že osoba plní podmínky nároku na výplatu více důchodů, vyplácí se jen jeden důchod a to ten nejvyšší. Pokud jsou část důchodů stejně vysoké, určí si osoba sama, který důchod chce pobírat.⁴⁷

Starobní důchod, coby nejčastější z důchodů důchodového pojištění, saturuje ztrátu či omezení pracovních příjmů z důvodu věku, stáří. Rozlišujeme řádný a předčasný starobní důchod.⁴⁸ Pojištěnec má nárok na starobní důchod, jestliže získal potřebnou dobu pojištění a dosáhl stanoveného věku.

⁴³ KAHOUN, Vilém. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Triton, 2013. ISBN 978-80-7387-733-0.s.213-214.

⁴⁴ KAHOUN, Vilém. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Triton, 2013. ISBN 978-80-7387-733-0.s.214-218.

⁴⁵ VESELÝ, Jiří. *Právo sociálního zabezpečení*. Praha: Linde Praha, 2013. ISBN 978-80-7201-915-1.s.80.

⁴⁶ TOMESŠ, Igor. *Sociální správa: úvod do teorie a praxe*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-483-0.s.251.

⁴⁷ VESELÝ, Jiří. *Právo sociálního zabezpečení*. Praha: Linde Praha, 2013. ISBN 978-80-7201-915-1.s.99.

⁴⁸ TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-473-5.s.159-160.

Důchodový věk činí:

a) u mužů 60 let,

b) u žen

- 53 let, pokud vychovaly alespoň pět dětí,
- 54 let, pokud vychovaly tři nebo čtyři děti,
- 55 let, pokud vychovaly dvě děti,
- 56 let, pokud vychovaly jedno dítě, nebo
- 57 let, jde-li o pojištěnce narozené před rokem 1936.⁴⁹

Základní výměra starobního důchodu je 2 440 Kč měsíčně.⁵⁰

Invalidní důchod zabezpečuje osoby, které z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu nemohou pracovat vůbec nebo jen v omezené míře. Takové osoby nesmí být starší 65 let. Míru invalidity posuzují lékaři OSSZ podle míry snížení pracovní schopnosti posuzované osoby a dělí je do tří stupňů invalidity:

- 1. stupeň (snížení nejméně o 35% a nejvíce o 49%)
- 2. stupeň (snížení nejméně o 50% a nejvíce o 69%)
- 3. stupeň (snížení nejméně o 70%)⁵¹

Potřebná doba pojištění, coby podmínka pro získání invalidního důchodu, závisí na věku osoby. U osob do 20 let věku stačí méně než rok. Ve věku od 20 do 22 let jeden rok. Od 22 do 24 let dva roky. Od 24 do 26 let tři roky. Od 26 do 28 let čtyři roky a nad 28 let pět let.⁵²

Výše invalidního důchodu činí 2 440 Kč měsíčně.⁵³

Vdovský a vdovecký důchod se poskytuje vdovám, jejichž zesnulý manžel byl poživatelem starobního nebo invalidního důchodu a splnil ke dni smrti podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní a starobní důchod, nebo zemřel na

---

⁴⁹ § 28 Zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění

⁵⁰ § 33 odst. 1 Zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění

⁵¹ KAHOUN, Vilém. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Triton, 2013. ISBN 978-80-7387-733-0.s.230-321.

⁵² KAHOUN, Vilém. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Triton, 2013. ISBN 978-80-7387-733-0.s.231.

⁵³ § 41 odst. 1 Zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění

následky pracovního úrazu. To stejné platí i pro vdovce.⁵⁴ Důchod je vdově vyplácen do jednoho roku od smrti manžela. Poté má vdova na vdovský důchod nárok pouze v případech uvedených v zákoně č. 155/1995 Sb. Výše základní výměry činí 2 440 Kč měsíčně.⁵⁵

Nárok na **sirotčí důchod** má nezaopatřené dítě, kterému zemřel rodič, osvojitel či osoba, do jejíž péče bylo dítě soudem svěřeno. Stejně jako u vdovského a vdoveckého důchodu činí částka sirotčího důchodu 2 440 Kč měsíčně. Nárok na sirotčí důchod zaniká osvojením.⁵⁶ Výše sirotčího důchodu činí 2 440 Kč měsíčně.⁵⁷

1.3.3.2 Státní sociální podpora

Systém státní sociální podpory vznikl v roce 1996 a je vymezen zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. Dávky tohoto systému jsou určeny nízkopříjmovým rodinám s nezaopatřenými dětmi. Systém je založen na principu solidarity mezi bezdětnými rodinami a rodinami s dětmi, mezi vysokopříjmovými a nízkopříjmovými rodinami.⁵⁸

Dávky státní sociální podpory dělíme na testované (poskytované v závislosti na výši příjmů) a netestované (všechny ostatní). Podle aktuálního znění zákon č. 117/1995 Sb. patří mezi dávky testované přídavek na dítě, příspěvek na bydlení a porodné. Mezi netestované dávky se řadí rodičovský příspěvek a pohřebné.⁵⁹ „Základem pro stanovení nároku a výše dávek státní sociální podpory je životní minimum.“⁶⁰

---

⁵⁴ ARNOLDOVÁ, Anna. *Sociální zabezpečení I: sociální zabezpečení v České republice, lékařská posudková služba, pojistné, systémy sociálního zabezpečení*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3724-9.s.127.

⁵⁵ § 51 Zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění

⁵⁶ ARNOLDOVÁ, Anna. *Sociální zabezpečení I: sociální zabezpečení v České republice, lékařská posudková služba, pojistné, systémy sociálního zabezpečení*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3724-9.s.129.

⁵⁷ § 53 odst. 1 Zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění

⁵⁸ TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-473-5.s.181.

⁵⁹ § 2 Zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

⁶⁰ KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. 5., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-585-4.s.273.

1.3.3.2.1 Přídavek na dítě

Jde o dlouhodobou opakující se dávku na podporu nezaopatřeného dítěte. Nárok na tuto dávku vzniká, pokud rozhodný příjem rodiny nepřevyšuje násobek částky životního minima rodiny a koeficientu 2,4. Výše přídavku je odstupňována podle věku nezaopatřeného dítěte:

- 500 Kč do 6 let,
- 610 Kč od 6 do 15 let,
- 700 Kč od 15 do 26 let.⁶¹

1.3.3.2.2 Příspěvek na bydlení

Tato dávka se poskytuje osobě, jež je vlastníkem nebo nájemcem bytu, ve kterém je přihlášen k trvalému pobytu, za účelem snížení nákladů na bydlení nízkopříjmovým rodinám či jednotlivcům.⁶² Podle zákona č. 117/1995 Sb. je dávka poskytována vlastníkově nebo nájemci bytu za dvou podmínek:

„a) jeho náklady na bydlení přesahují částku součinu rozhodného příjmu v rodině a koeficientu 0,30, a na území hlavního města Prahy koeficientu 0,35, a
b) součin rozhodného příjmu v rodině a koeficientu 0,30, a na území hlavního města Prahy koeficientu 0,35, není vyšší než částka normativních nákladů na bydlení“.⁶³

1.3.3.2.3 Porodné

Tato jednorázová dávka je poskytována ženám, které porodily své první nebo druhé živé dítě. Rozhodný příjem rodiny nesmí převyšovat násobek částky životního minima a

---

⁶¹ KAHOUN, Vilém. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Triton, 2013. ISBN 978-80-7387-733-0.s.315.

⁶² MPSV. *Příspěvek na bydlení* [online]. 2016 [cit. 2016-02]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prisp_na_bydleni

⁶³ Část 3 Hlava 3 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

koeficientu 2,7. V případě úmrtí matky má nárok na porodné i otec či osoba, která převzala dítě do 1 roku do trvalé péče.⁶⁴

1.3.3.2.4 Rodičovský příspěvek

Nárok na rodičovský příspěvek má rodič, který po celý kalendářní měsíc osobně celodenně a řádně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině a to nejdéle do 4 let věku tohoto dítěte. Maximálně může vyčerpat 220 000 Kč.⁶⁵

1.3.3.2.5 Pohřebné

„Nárok na pohřebné má osoba, která vypravila pohřeb:

- a) dítěti, které bylo ke dni smrti nezaopatřeným dítětem, nebo
- b) osobě, která byla ke dni smrti rodičem nezaopatřeného dítěte.“⁶⁶

Výše pohřebného, coby jednorázové dávky, činí 5 000 Kč.⁶⁷

1.3.3.3 Sociální pomoc

Poslední součástí sociálního zabezpečení je sociální pomoc. Sociální pomoc, dříve známá spíše jako sociální péče a ještě předtím chudinská, je definována jako „pomoc poskytovaná státem nebo jiným subjektem osobám, nacházejících se ve stavu nouze, za účelem uspokojení jejich potřeb v nezbytném rozsahu“.⁶⁸

---

⁶⁴ Část 3 Hlava 8 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

⁶⁵ MPSV. *Státní sociální podpora* [online]. [cit. 2016-02]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/2>

⁶⁶ § 47 Zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

⁶⁷ KAHOUN, Vilém. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Triton, 2013. ISBN 978-80-7387-733-0.s.321.

⁶⁸ KAHOUN, Vilém. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Triton, 2013. ISBN 978-80-7387-733-0.s.327.

Problematiku sociální pomoci upravují především zákony č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů. Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi stanovuje: „životní minimum jako minimální hranici peněžních příjmů fyzických osob k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb a existenční minimum jako minimální hranici příjmů osob, která se považuje za nezbytnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežít“.⁶⁹

Mezi základní nástroje sociální pomoci patří sociální poradenství, sociálně-právní ochrana, sociální prevence, dávky sociální pomoci a sociální služby. Kahoun k nim, ve své knize, ještě přidává příspěvek na péči.⁷⁰ O něm bude blíže pojednáno v kapitole financování sociálních služeb.

Sociální poradenství je přirozeně poskytováno osobám, které se ocitly v tíživé či nepříznivé životní situaci, kterou nedokážou samy řešit. Poradenství může probíhat formou prevence, terapie i rehabilitace. **Sociálně-právní ochrana** je poskytována především nezletilým dětem či osobám nezpůsobilým k právním úkonům. **Sociální prevence** má za cíl zabránit vzniku nepříznivé životní situace či sociálně patologických jevů a je zaměřena především na mládež. **Dávky sociální pomoci** členíme na dávky pro osoby zdravotně postižené a dávky systému hmotné nouze.⁷¹ O nich bude blíže pojednáno v následujících odstavcích.

Vzhledem k tomu, že sociálním službám jsou věnovány následující kapitoly, nebudu o nich mluvit na tomto místě.

Poskytování dávek pro osoby se zdravotním postižením upravuje zákon č. 329/2011 Sb. Jak již název těchto dávek naznačuje, jsou určeny pro osoby s těžkým postižením pohybového či nosného ústrojí, osoby s těžkou anebo hlubokou mentální retardací a osoby s těžkým zrakovým nebo sluchovým postižením. Mezi tyto dávky

---

⁶⁹ § 1 Zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu

⁷⁰ KAHOUN, Vilém. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Triton, 2013. ISBN 978-80-7387-733-0.s.342.

⁷¹ KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. 5., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-585-4.s.292-303.

patří příspěvek na zvláštní pomůcku (motorové vozidlo, vodící pes ...) a příspěvek na mobilitu.⁷²

Nárok na příspěvek na zvláštní pomůcku má osoba s těžkou vadou nosného nebo pohybové ústrojí, těžkou vadou sluchového postižení anebo těžké zrakové postižení.⁷³

Příspěvek na mobilitu se poskytuje osobám, které jsou: „starší jednoho roku, které nemohou zvládat základní životní potřeby v oblasti mobility nebo orientace a opakovaně se v kalendářním měsíci dopravuje nebo je dopravována a přitom jí nejsou poskytovány pobytové sociální služby v domovech pro seniory, domovech pro osoby se zdravotním postižením a v domovech se zvláštním režimem nebo ve zdravotnických zařízeních ústavní péče“.⁷⁴

Poskytování dávek hmotné nouze upravuje zákon č. 111/2006 Sb. Prostřednictvím těchto dávek je osobám poskytována pomoc k zajištění základních životních podmínek. Mezi dávky hmotné nouze patří příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc.⁷⁵

1.4 Systém sociálních služeb v současnosti

1.4.1 Legislativa

Zákonem, který upravuje sociální služby je zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, který vešel v platnost 1. 1. 2007. Tato právní úprava akcentuje především svobodnou volbu sociální služby a jejího poskytovatele.⁷⁶

---

⁷² § 2 Zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením

⁷³ VESELÝ, Jiří. *Právo sociálního zabezpečení*. Praha: Linde Praha, 2013. ISBN 978-80-7201-915-1.s.186.

⁷⁴ VESELÝ, Jiří. *Právo sociálního zabezpečení*. Praha: Linde Praha, 2013. ISBN 978-80-7201-915-1.s.185-186.

⁷⁵ Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi

⁷⁶ VESELÝ, Jiří. *Právo sociálního zabezpečení*. Praha: Linde Praha, 2013. ISBN 978-80-7201-915-1.s.193.

1.4.2 Financování

Poskytování sociálních služeb může být financováno jak ze strany občana, pokud tedy k tomu má dostatečné finanční prostředky, tak ze strany státu, v případě že hrazení poskytované služby je nad možností uživatele, prostřednictvím veřejných rozpočtů. V případě nestátních subjektů jsou sociální služby finančně kryty členskými příspěvky, dary, výtěžky ze sbírek, sponzorskými dary, dotacemi atd.⁷⁷ Některé sociální služby jsou poskytovány bezplatně, jiné za částečnou nebo plnou úhradu. Bez úhrady jsou poskytovány:

- sociální poradenství,
- raná péče,
- telefonická krizová pomoc,
- tlumočnické služby,
- krizová pomoc,
- služby následné péče,
- sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi,
- sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením,
- terénní programy,
- sociální rehabilitace,
- kontaktní centra,
- nízkoprahová zařízení pro děti a mládež,
- sociálně terapeutické dílny intervenční centra.⁷⁸

Zákon č. 108/2006 Sb. koncipuje novou sociální dávku, příspěvek na péči. Tato dávka, coby jediná peněžitá dávka systému sociálních služeb je poskytována ze státního rozpočtu a je určena osobám, které jsou z důvodu dlouhodobě nepříznivého stavu závislé na pomoci jiné fyzické osoby při zvládnání základních životních potřeb.⁷⁹

---

⁷⁷ TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-680-3.s.366-367.

⁷⁸ TOMEŠ, Igor. *Sociální právo České republiky*. Praha: Linde Praha, 2014. Monografie (Linde). ISBN 978-80-7201-938-0.s.302.

⁷⁹ ARNOLDOVÁ, Anna. *Vybrané kapitoly ze sociálního zabezpečení*. 3. rozš. vyd. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1852-4.s.235-253.

Dlouhodobě nepříznivý stav je stav: „který podle poznatků lékařské vědy má trvat déle než jeden rok, a který omezuje duševní, smyslové nebo fyzické schopnosti a má vliv na péči o vlastní osobu a soběstačnost“.⁸⁰ Výše tohoto příspěvku se odvíjí od stupně závislosti. Rozlišujeme čtyři stupně závislosti (lehká, středně těžká, těžká úplná), které jsou ale odlišné pro osoby do 18 let a osoby nad 18 let. Při stanovení stupně závislosti se posuzuje mobilita, orientace, komunikace, stravování, oblékání a obouvání, tělesná hygiena, výkon fyziologické potřeby, péče o zdraví, osobní aktivity a péče o domácnost.⁸¹

1.4.3 Druhy sociálních služeb

1.4.3.1 Sociální poradenství

Cílem těchto služeb je: „poskytovat bezpečnou, bezplatnou a kvalifikovanou podporu dospělým lidem se zdravotním postižením při řešení jejich nepříznivé životní situace“.⁸² Dělíme je na základní a odborné sociální poradenství.

„Základní sociální poradenství poskytuje osobám potřebné informace přispívající k řešení jejich nepříznivé sociální situace. Základní sociální poradenství je základní činností při poskytování všech druhů sociálních služeb; poskytovatelé sociálních služeb jsou vždy povinni tuto činnost zajistit.“⁸³

„Odborné sociální poradenství je poskytováno se zaměřením na specifické potřeby jednotlivých okruhů sociálních skupin osob (např. odborné poradenství pro hluchoněmé, nevidomé či osoby v krizi apod.).“⁸⁴

---

⁸⁰ ARNOLDOVÁ, Anna. *Vybrané kapitoly ze sociálního zabezpečení*. 3. rozš. vyd. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1852-4.s.211.

⁸¹ VESELÝ, Jiří. *Právo sociálního zabezpečení*. Praha: Linde Praha, 2013. ISBN 978-80-7201-915-1.s.193-196.

⁸² KAHOUN, Vilém. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Triton, 2013. ISBN 978-80-7387-733-0.s.366.

⁸³ § 37 Zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

⁸⁴ KAHOUN, Vilém. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Triton, 2013. ISBN 978-80-7387-733-0.s.372.

1.4.3.2 Služby sociální péče

Podle zákona č. 108/2006 Sb.: „služby sociální péče napomáhají osobám zajistit jejich fyzickou a psychickou soběstačnost, s cílem podpořit život v jejich přirozeném sociálním prostředí a umožnit jim v nejvyšší možné míře zapojení do běžného života společnosti, a v případech, kdy toto vylučuje jejich stav, zajistit jim důstojné prostředí a zacházení. Každý má právo na poskytování služeb sociální péče v nejméně omezujícím prostředí“.⁸⁵

Mezi služby sociální péče patří:

- osobní asistence,
- pečovatelská služba,
- tísňová péče,
- průvodcovské a předčitatelské služby,
- podpora samostatného bydlení,
- odlehčovací služby,
- centra denních služeb,
- denní stacionáře,
- týdenní stacionáře,
- domovy pro osoby se zdravotním postižením,
- domovy pro seniory,
- domovy se zvláštním režimem,
- chráněné bydlení,
- sociální služby poskytované ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče.

---

⁸⁵ § 38 Zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

1.4.3.3 Služby sociální prevence

Tyto služby jsou zákonem č. 108/2006 Sb. vymezeny jako služby napomáhající „zabránit sociálnímu vyloučení osob, které jsou tímto ohroženy pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí a ohrožení práv a oprávněných zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby. Cílem služeb sociální prevence je napomáhat osobám k překonání jejich nepříznivé sociální situace a chránit společnost před vznikem a šířením nežádoucích společenských jevů“.⁸⁶

Mezi tyto služby patří:

- raná péče,
- telefonická krizová pomoc,
- tlumočnické služby,
- azylové domy,
- domy na půl cesty,
- kontaktní centra,
- krizová pomoc,
- služby intervenčních center,
- služby v nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež,
- noclehárny,
- služby následné péče,
- sociálně aktivizační služby pro rodinu s dětmi,
- sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením,
- terapeutické komunity,
- terénní programy,
- sociální rehabilitace.

---

⁸⁶ § 53 Zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

1.4.4. Formy

Vzhledem k tomu, že jsem se v předešlé kapitole věnoval jednotlivým druhům sociálních služeb, je se třeba také stručně věnovat členění sociálních služeb podle místa jejich poskytování, tedy formám sociálních služeb:

- Pobytové sociální služby jsou služby, které jsou klientovi poskytované přímo v ubytovacím zařízení, ve kterém daný klient právě žije. Především se jedná o domovy pro seniory a pro osoby se zdravotním postižením.⁸⁷
- Terénní sociální služby se poskytují klientům v místě, kde běžně žijí, tedy v jejich domech, bytech, zaměstnáních či místech pro trávení volného času.⁸⁸
- Ambulantní sociální služby jsou služby, v rámci nichž musí klient docházet do specializovaných zařízení sociálních služeb.⁸⁹

Druhy sociálních služeb vyjmenované v předchozích kapitolách mohou být poskytovány jen v jedné anebo ve všech třech formách. O tom, v jaké formě či formách jsou služby poskytovány, informuje zákon č. 108/2006 Sb., který je také blíže specifikuje.

---

⁸⁷ MPSV. *Systém sociálního zabezpečení v České republice* [online]. 2009 [cit. 2016-02-02]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7175/ssz_cr_cz.pdf

⁸⁸ MPSV. *Systém sociálního zabezpečení v České republice* [online]. 2009 [cit. 2016-02-02]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7175/ssz_cr_cz.pdf

⁸⁹ MPSV. *Systém sociálního zabezpečení v České republice* [online]. 2009 [cit. 2016-02-02]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7175/ssz_cr_cz.pdf

2 Cíl práce

Cílem této bakalářské práce bylo v teoretické části vysvětlit pojmy sociálního zabezpečení a sociálních služeb a popsat jejich stávající systém v České republice.

Praktická část této práce si kladla za cíl popsat dějinný vývoj systému sociálního zabezpečení a sociálních služeb a zároveň analyzovat/zhodnotit tento systém v čase.

2.1 Výzkumné otázky

V souvislosti s výše uvedeným cílem byla položena otázka:

- Jak se vyvíjel systém sociálního zabezpečení a sociálních služeb českých zemí v historii?

3 Metodika

3.1 Definice výzkumu

V rámci této práce byl použit kvalitativní výzkum. Kvalitativní metoda výzkumu byla zvolena z důvodů malého množství dostupných publikací věnujících se historii sociální politiky, sociální správy a sociálního zabezpečení. Výzkum byl proveden formou metaanalýzy. Jako techniku jsem použil analýzu dat z několika publikací.

Svou analýzu systému sociálního zabezpečení v čase jsem pro přehlednost rozdělil do dalších pěti časových úseků ve vztahu k sociálnímu zabezpečení:

- Počátky
- 18. – 19. století
- 1918 – 1948
- 1948 - 1989

3.2 Použité metody a techniky výzkumu

Výzkum byl proveden formou metaanalýzy. Jako techniku jsem použil analýzu dat z několika podkladů.

Pro přehlednost jsem popsal historický vývoj sociálního zabezpečení a sociálních služeb zvlášť. Obě kapitoly (historie sociálního zabezpečení, historie sociálních služeb) jsem rozdělil do dalších pěti kapitol podle časových úseků, které jsou, podle mého názoru, ve vztahu k dějinám českých zemí přelomové.

3.3 Charakteristika výzkumného souboru

Při svém výzkumu historie sociálního zabezpečení a sociálních služeb jsem shromáždil celkem 12 publikací, které pojednávají o historii sociálního zabezpečení a sociálních služeb:

1. HLAVAČKA, Milan, Pavel CIBULKA, Jiří POKORNÝ, Olga FEJTOVÁ a Pavel BEK. *Sociální myšlení a sociální praxe v českých zemích 1781-1939: ideje, legislativa, instituce*. 1. vyd. Praha: Historický ústav, 2015. ISBN 978-80-7286-241-2.
2. KAHOUN, Vilém. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Triton, 2013. ISBN 978-80-7387-733-0.
3. KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální právo*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7179-620-6.
4. KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. 5., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-585-4.
5. MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-310-9.
6. MATOUŠEK, Oldřich a Alois KŘIŠŤAN (ed.). *Encyklopedie sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0366-7.
7. PILÁT, Miroslav. *Komunitní plánování sociálních služeb v současné teorii a praxi*. 1. Vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0932-4.
8. RÁKOSNÍK, Jakub a Igor TOMEŠ. *Sociální stát v Československu: právně-institucionální vývoj v letech 1918-1992*. Praha: Auditorium, 2012. ISBN 978-80-87284-30-8.
9. TOMEŠ, Igor. *Obory sociální politiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-868-5.
10. TOMEŠ, Igor. *Sociální právo České republiky*. Praha: Linde Praha, 2014. Monografie (Linde). ISBN 978-80-7201-938-0.
11. TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-680-3.

12. TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-473-5.

3.4 Vlastní realizace výzkumu

Na začátku této kapitoly je vhodné zmínit se o genezi sociální politiky podle Tomeše. Ten vidí prvopočátek sociálního smýšlení v okamžiku nalezení mezilidské solidarity, které spatřuje již v poslední době ledové. „Jádrem soudobé sociální politiky evropských zemí je solidarita. Solidarita posiluje sociální soudržnost v sociálním systému. Vychází z porozumění pro jednotlivce nebo celek, jehož hlavním obsahem je připravenost nést odpovědnost za společný úděl, nejčastěji se společenská solidarita projevuje jako snaha o vzájemnou lidskou pomoc a podporu“⁹⁰.

3.4.1 Historický vývoj sociálního zabezpečení

3.4.1.1 Počátky

Počátky sociálního zabezpečení můžeme hledat ve starověku. „V závěrečném období otrokářské společnosti si svobodné obyvatelstvo začalo vytvářet spolky (kolegia) za účelem podpory v nemoci nebo při úmrtí.“⁹¹ „V zákoníku Chammurapiho z 18. století před naším letopočtem bylo mezi práva vojáků zapsáno i právo vdov a sirotků na třetinu vojenského přídělu. Zůstal-li po zemřelém vojákově nezletilý syn, byl přijat do vojenského výcviku. Váleční veteráni dostávali příděly půdy, aby byli zajištěni

---

⁹⁰ TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-680-3.s. 40-41.

⁹¹ TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-473-5.s.19.

na stáří.⁹² V Athénách byla za vlády Perikla v 5. století před naším letopočtem poskytována státní pomoc nemajetným a práce neschopným válečným veteránům.⁹³

Pokud mluvím o prvních dílčích sociálních opatřeních, nemůžu opomenout známého římské hesla „chléb a hry“.⁹⁴ V antickém Římě se zakládaly: „spolky (college) za účelem vzájemní podpory v nemoci a v případě smrti svobodných řemeslníků“.⁹⁵

Obdobně se zakládaly svépomocné podpůrné spolky i ve středověku. První takové spolky zakládali mezi sebou horníci. V roce 1527 jim císař Ferdinand I. potvrdil status pokladny. Za vlády Františka Josefa II. došlo v roce 1854 k uzákonění povinného zřizování bratrských pokladen v dolech (zákon č. 146/1854 ř.z.).⁹⁶

Vedle bratrských pokladen horníků existovaly také cechovní, závodní a svépomocné pokladny.⁹⁷

V roce 1661 byl v českých zemích přijat patent o tulácích a žebrácích, který umožnil obcím přiznávat právo žebrat pouze práce neschopné chudině.⁹⁸

3.4.1.2 18. a 19. století

Péči o chudé a neschopné měla na starost především církev. Alespoň do roku 1785, kdy tuto povinnost převzala vrchnost na základě: „nařízení pro Království české, vydaném podle říšského dekretu“.⁹⁹ Novou éru v oblasti péči o chudé započal císař Josef II., který zavedl chudinské ústavy. Tyto ústavy řešily problém chudinství

---

⁹² TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-680-3.s.49.

⁹³ TOMEŠ, Igor. *Obory sociální politiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-868-5.s.149.

⁹⁴ KAHOUN, Vilém. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Triton, 2013, 466 s. ISBN 978-80-7387-733-0.s.28.

⁹⁵ TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010, 439 s. ISBN 978-80-7367-680-3.s.52.

⁹⁶ TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-473-5.s.19.

⁹⁷ RÁKOSNÍK, Jakub a Igor TOMEŠ. *Sociální stát v Československu: právně-institucionální vývoj v letech 1918-1992*. Praha: Auditorium, 2012. ISBN 978-80-87284-30-8.s.67.

⁹⁸ KAHOUN, Vilém. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Triton, 2013, 466 s. ISBN 978-80-7387-733-0.s.28.

⁹⁹ TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-680-3.s.72.

celoplošně v celé Habsburské monarchii. Největší rozmach zažily ve 30. a 40. letech 19. století. Císař se nechal inspirovat společností Sdružení lásky k bližnímu založenou hrabětem Buquoyem na svém Jihočeském panství.¹⁰⁰ „Vedli je otcové chudých, kteří byli voleni obyvatelstvem, v podstatě však byli jakýmsi pomocníky faráře. Až nařízením z roku 1803 byli na dobu, kdy vykonávali funkci otcové chudých prohlášeni za veřejné činitele.“¹⁰¹

V roce 1863 byl v Rakousku-Uhersku vydán říšský zákon o domovském právu. Toto právo bylo v českých zemích zavedeno již roku 1849 prozatímním obecním zřízením č. 170/1849. Hlavním principem tohoto práva bylo právo osoby na podporu v obci, do níž náležel, nebo v obci, ve které se naposledy zdržoval.¹⁰²

„Za vlády Marie Terezie dochází v rakouské monarchii k rozsáhlé reformě státní správy a k nástupu laického elementu (profesionálů) do vysokých úřadů, které do této doby zastávali pouze šlechtici“. Pro jejich zabezpečení byly vydány 2 pensijní normály – první v roce 1771 pro vdovy a sirotky po zaměstnancích, kteří „věrně sloužili“, a druhý v roce 1781 pro zaměstnance, „kteří alespoň po deseti letech uspokojivé služby se stali neschopnými práce“. Za vlády Marie Terezie a Josefa II. došlo ke „státnímu zabezpečení byrokracie“.¹⁰³

V 18. stol. řešil stát sociální problémy svých občanů na minimální úrovni po vzoru liberalistické zásady *laissez faire-laissez passer*. Stát se staral především o válečné veterány a státní zaměstnance.¹⁰⁴

Počátky sociálního pojištění můžeme na území Rakouska-Uherska vidět při zakládání spolkových nemocenských pokladen zřizovaných na základě spolkových zákonů (zákon č. 253/1852 ř.z. a později zákona č. 134/1867 ř.z.). Teprve novela

---

¹⁰⁰ HLAVAČKA, Milan, Pavel CIBULKA, Jiří POKORNÝ, Olga FEJTOVÁ a Pavel BEK. *Sociální myšlení a sociální praxe v českých zemích 1781-1939: ideje, legislativa, instituce*. 1. vyd. Praha: Historický ústav, 2015. ISBN 978-80-7286-241-2.s.32-33.

¹⁰¹ TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-473-5.s.20.

¹⁰² HLAVAČKA, Milan, Pavel CIBULKA, Jiří POKORNÝ, Olga FEJTOVÁ a Pavel BEK. *Sociální myšlení a sociální praxe v českých zemích 1781-1939: ideje, legislativa, instituce*. 1. vyd. Praha: Historický ústav, 2015. ISBN 978-80-7286-241-2.s.37-39.

¹⁰³ TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-473-5.s.20.

¹⁰⁴ KAHOUN, Vilém. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Triton, 2013, 466 s. ISBN 978-80-7387-733-0.str.29.

živnostenského řádu č. 39/1883 ř.z. ukládala všem majitelům živnostenských podniků bez příslušnosti k nějakému společenstvu povinnost zřídit závodní pokladnu anebo své dělníky k jiné pokladně přihlásit. Současně si musela tato společenstva zřídit nemocenskou pokladnu nebo přistoupit k pokladně s vyhovujícími stanovami.¹⁰⁵

Ve stejném roce došlo v Německu k uzákonění povinného nemocenského pojištění a v následujícím roce bylo upravené i úrazové pojištění. V roce 1889 pak starobní a invalidní pojištění. Všechna tato opatření spadají do Bismarckovy reformy. Ta se stala základem Bismarckova modelu sociálního pojištění, který se stal vzorem pro další evropské země.¹⁰⁶ První s myšlenkou povinného pojištění v Evropě přišel již francouzský ministr Jean-Baptiste Colbert, za vlády Ludvíka XIV, který vytvořil systém povinného pojištění pro námořníky.¹⁰⁷

Povinné sociální pojištění bylo krátce poté zavedeno i pro rakouskou část Rakouska-Uherska, tedy i pro české země. Tehdejší ministerský předseda, mimochodem také nejdéle sloužící rakouský ministerský předseda Eduard Taaffe se zjevně nechal inspirovat Bismarckovou politikou „cukru a biče“. „Na jedné straně byly vydávány sociální zákony pro dělnictvo a na druhé straně předpisy postihující dělnické sociálně demokratické organizace.“¹⁰⁸ Jeho konzervativní kabinet pokládal státní sociální politiku za nástroj k oslabení socialistů, kteří již nebudou mít tak silnou podporu dělnictva. Kromě toho je třeba vzít v úvahu složitou ekonomickou a politickou situaci v tehdejší střední Evropě.¹⁰⁹

---

¹⁰⁵ TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-473-5.s.21.

¹⁰⁶ KAHOUN, Vilém. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Triton, 2013, 466 s. ISBN 978-80-7387-733-0.s.29.

¹⁰⁷ KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální právo*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, xv, 176 s. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7179-620-6.s.7.

¹⁰⁸ RÁKOSNÍK, Jakub a Igor TOMEŠ. *Sociální stát v Československu: právně-institucionální vývoj v letech 1918-1992*. Praha: Auditorium, 2012. ISBN 978-80-87284-30-8.s.66-67.

¹⁰⁹ TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-473-5.s.21.

Rákosník a Tomeš ve své knize Sociální stát v Československu píše, že se Taafé s Bismarckem shodovali ve svých představách o sociální politice a že se rakouská reformní sociální politika inspirovala právě od té německé.¹¹⁰

Zákony Taafeho reformy sociální sféry Předlitavska:

- Zákon č. 1/1888 ř.z., o pojišťování dělníků pro případ úrazu:

„Všichni dělníci a výkonní úředníci, v továrnách a hutích, v dolech na nevyhrazené nerosty, v loděnicích, ve skladištích a lomech, jakož i v zařízeních k těmto podnikům příslušejících zaměstnaní, jsou pojištěni podle tohoto zákona proti následkům úrazů, jež by při práci se staly.“¹¹¹

- Zákon č. 33/1888 ř.z., o pojišťování dělníků pro případ nemoci:

Tento zákon: „se vztahoval na všechny dělníky a výkonné úředníky, kteří byli pojištěni podle zákona o úrazovém pojišťování dělníků. Za určitých podmínek byli nemocensky pojištěni i hospodářští polní a lesní dělníci.“¹¹²

- Zákon č. 127/1889 ř.z., o bratrských pokladnách dle obecného zákona horního:

Tento zákon spravoval jak nemocenské, tak úrazové pojištění pro horníky.¹¹³ Tato novela řešila i celkovou institucionální roztržičnost těchto pokladen. Horní řád z roku 1854 totiž v tomto ohledu obsahoval jen rámcové směrnice. Zatímco nemocenské pojištění bylo pro horníky shodné s dělnickým nemocenským pojištěním, úrazové pojištění pro horníky mělo vůči tomu dělnickému svá specifika. Případná invalidní renta byla u horníků nižší než u dělníků.¹¹⁴

„Zatímco Bismarck zavedl pro dělníky také důchodové pojištění, Taafé tak neučinil. Proto v Rakousku-Uhersku vznikl mezi dělníky i mezi soukromými úředníky tlak na zavedení důchodového pojištění.“¹¹⁵ Také péče o chudé zaznamenala koncem

---

¹¹⁰ RÁKOSNÍK, Jakub a Igor TOMEŠ. *Sociální stát v Československu: právně-institucionální vývoj v letech 1918-1992*. Praha: Auditorium, 2012. ISBN 978-80-87284-30-8.s.66-67.

¹¹¹ § 1 Zákona č. 1/1888 ř.z., o pojišťování dělníků pro případ úrazu

¹¹² KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální právo*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-620-6.s.11.

¹¹³ KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální právo*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-620-6.s.12.

¹¹⁴ RÁKOSNÍK, Jakub a Igor TOMEŠ. *Sociální stát v Československu: právně-institucionální vývoj v letech 1918-1992*. Praha: Auditorium, 2012. ISBN 978-80-87284-30-8.s.73.

¹¹⁵ TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. 1.vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-680-3.s.85.

19. století, respektive počátkem 20. Století, novou právní úpravu. Zákonem č. 78/1902 ř.z. vznikl v Čechách zemský sirotčí fond.¹¹⁶

3.4.1.3 1918 – 1948

Po první světové válce neměla nově vzniklá republika své zákony, a tak převzala zákonodárství starého mocnářství na základě 2. článku zákona č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu Československého, známý také jako recepční norma.¹¹⁷ Postupem času však byly přijímány zákony nové. Nejvýznamnějšími v oblasti sociální sféry byly zákon č. 267/1921 Sb., o pojištění v nezaměstnanosti se státním příspěvkem (známější spíše jako gentský systém podpor) a zákon č. 221/1924 Sb., o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří. Šlo o prozíravý krok vzhledem k blížícím se časům hospodářské krize a nástupu Hitlera k moci v sousedním Německu. Pojištění byli všichni zaměstnanci kromě státních zaměstnanců a soukromých úředníků, kteří byli zabezpečeni jinak a výhodněji zákonem č. 221/1925 Sb.z.a n., o nemocenském pojištění veřejných zaměstnanců. Toto pojištění prováděl Léčebný fond veřejných zaměstnanců se sídlem v Praze. Nemocenské pojištění prováděly nemocenské pojišťovny a pojištění invalidní a starobní zajišťovala Ústřední sociální pojišťovna.¹¹⁸

„Dalším zvláštním předpisem byl zákon č. 26/1929 Sb.z.a n., o pensijním pojištění soukromých zaměstnanců ve vyšších službách.“¹¹⁹ Ten zavedl úplně nové dávky (důchody vdovecké, důchody rodičů, nemocenské pojištění důchodců a výbavné vdávajícím se členkám).¹²⁰

---

¹¹⁶ RÁKOSNÍK, Jakub a Igor TOMEŠ. *Sociální stát v Československu: právně-institucionální vývoj v letech 1918-1992*. Praha: Auditorium, 2012. ISBN 978-80-87284-30-8.s.64.

¹¹⁷ KAHOUN, Vilém. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Triton, 2013, 466 s. ISBN 978-80-7387-733-0.s.29.

¹¹⁸ TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-473-5.s.22-23.

¹¹⁹ KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální právo*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-620-6.s.15.

¹²⁰ RÁKOSNÍK, Jakub a Igor TOMEŠ. *Sociální stát v Československu: právně-institucionální vývoj v letech 1918-1992*. Praha: Auditorium, 2012. ISBN 978-80-87284-30-8.s.101.

Zhruba od roku 1935 se začala měnit politika Československa v důsledku obav ze situace v sousedním Německu. Zvýšily se náklady na zbrojení, což vedlo k veřejnému zadlužení, ale také k růstu zaměstnanosti.¹²¹

„Sociální pojištění bylo v období první republiky organizačně dosti roztržité, bylo diferenciováno podle stavovské příslušnosti, preferováni byli zejména státní zaměstnanci.“¹²²

V době okupace byla snaha přizpůsobit sociální pojištění dané situaci. Došlo tak ke změnám v pojištění horníků a soukromých zaměstnanců ve vyšších službách. V roce 1945 bylo změněno nemocenské, invalidní a starobní pojištění dělnické.¹²³

V Protektorátu Čechy a Morava byla případná sociální opatření orientována především na pracovníky ve válečné výrobě. Nařízením č. 420/1941 Sb., bylo osobám pobírající starobní nebo invalidní důchod umožněno pracovat bez toho, aby jim byly dávky odebrány či sníženy. Toto opatření přinášelo ale jen zdánlivé výhody, neboť došlo k výraznému zatěžování Ústřední sociální pojišťovny.¹²⁴

Krebs ve své knize tvrdí, že příslib velkorysé sociální pomoci můžeme nalézt v Košickém vládním programu. Domácí i zahraniční odboj totiž počítal s vybudováním poválečného komplexního systému sociálního zabezpečení.¹²⁵

Po válce nebyly protektorátní změny uznány za platné a používala se legislativa z dob 1. republiky. Prvořadým úkolem bylo znovuoživení funkčního a spravedlivého sociálního pojištění. Dekretem č. 93/1945 Sb., o prozatímních opatřeních v oboru veřejnoprávního sociálního pojištění mělo dojít k uspokojení nároků všech pojištěnců. Zákon č. 47/1946 Sb., o odstranění křivd a o některých ochranných opatřeních v oboru

---

¹²¹ RÁKOSNÍK, Jakub a Igor TOMEŠ. *Sociální stát v Československu: právně-institucionální vývoj v letech 1918-1992*. Praha: Auditorium, 2012. ISBN 978-80-87284-30-8.s.103-104.

¹²² TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-473-5.s.23.

¹²³ TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-473-5.s.23-24.

¹²⁴ RÁKOSNÍK, Jakub a Igor TOMEŠ. *Sociální stát v Československu: právně-institucionální vývoj v letech 1918-1992*. Praha: Auditorium, 2012. ISBN 978-80-87284-30-8.s.114.

¹²⁵ KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. 5., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-585-4.s.184-185.

veřejnoprávního sociálního pojištění svým názvem mluví sám za sebe.¹²⁶ Podle Košického vládního programu vznikla komise Národní fronty. Z ní pochází zákon č. 99/1948 Sb., o národním pojištění vycházející z Beveridgeho modelu národního pojištění. Exilová vláda se jím pravděpodobně nechala během svého pobytu ve Velké Británii inspirovat. Tímto zákonem byly sjednoceny všechny druhy pojištění a vytvořena Ústřední národní pojišťovna, přičemž zaniklo úrazové pojištění. Bohužel, jak píše Koldinská, byl tento zákon „posledním demokratickým zákonem v Československu v oblasti sociální ochrany.“¹²⁷

3.4.1.4 1948 – 1989

Po roce 1948 zaznamenala sociální oblast v Československu zásadní změny. Zákonodárství se inspirovalo zákonodárstvím sovětským, které se samozřejmě vyvíjelo zcela odlišně než zákonodárství československé.¹²⁸

Zákonem č. 102/1951 Sb., o přebudování národního pojištění byla správa nemocenského pojištění převedena na Revoluční odborové hnutí a důchodové pojištění měl na starosti stát, resp. Statutární úřad důchodového zabezpečení, Ústřední národní pojišťovna tak zanikla.¹²⁹ Téhož roku byl vydán zákon č. 103/1951 Sb., o jednotné preventivní a léčebné péči, který garantoval zdravotní péči i nepojištěným osobám. „Těmito kroky byla otevřena cesta pro zavedení sociálního zabezpečení jako projevu sovětské koncepce sociální ochrany obyvatelstva.“¹³⁰ Ještě dříve, v roce 1950, došlo k

---

¹²⁶ RÁKOSNÍK, Jakub a Igor TOMEŠ. *Sociální stát v Československu: právně-institucionální vývoj v letech 1918-1992*. Praha: Auditorium, 2012. ISBN 978-80-87284-30-8.s.123.

¹²⁷ KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální právo*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, xv, 176 s. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7179-620-6.s.17.

¹²⁸ TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-473-5.s.24.

¹²⁹ RÁKOSNÍK, Jakub a Igor TOMEŠ. *Sociální stát v Československu: právně-institucionální vývoj v letech 1918-1992*. Praha: Auditorium, 2012. ISBN 978-80-87284-30-8.s.147.

¹³⁰ KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální právo*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-620-6.s.17.

zařazení státních zaměstnanců do jednotného pojistného systému. Ti měli přitom do té doby svůj vlastní systém zaopatření.¹³¹

Vedle zákona č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců, jímž se občanům garantovala bezplatná zdravotní péče, je stěžejní reformní zákon č. 55/1956 Sb., o sociálním zabezpečení, díky které byla převedena veškerá sociální péče na stát.¹³² Byl prakticky zrušen systém sociálního pojištění a nemocenské dávky. Do sociálního zabezpečení spadalo důchodové zabezpečení a sociální péče. Všechny dávky včetně důchodů byly financovány ze státního rozpočtu.¹³³

Zákonem č. 16/1959 Sb. byly upraveny podmínky pro přiznání dávek. Především přídavků na děti. Jejich výše byla odstupňována podle příjmu, tedy i podmíněna účastí v pracovním procesu.¹³⁴

V roce 1964 byla uskutečněna další reforma sociálního zabezpečení. Jednalo se o zákony č. 101/1964 Sb., o sociálním zabezpečení a zákon č. 103/1964 Sb., o sociálním zabezpečení družstevních rolníků.¹³⁵ Ústavy sociální péče byly na základě zákona č. 101/1964 Sb. vydány na milost a nemilost státu.¹³⁶

Zákonem č. 121/1975 Sb., o sociální zabezpečení došlo k zabezpečení rodin s dětmi. Bylo jím zrušeno zdanění důchodů.¹³⁷ Zákonem se tehdejší vláda snažila získat obyvatelstvo velkorysejší sociální politikou. Proto se orientovala především na rodiny s dětmi. Tento zákon byl nahrazen novým zákonem o sociálním zabezpečení č. 100/1988

---

¹³¹ RÁKOSNÍK, Jakub a Igor TOMEŠ. *Sociální stát v Československu: právně-institucionální vývoj v letech 1918-1992*. Praha: Auditorium, 2012. ISBN 978-80-87284-30-8.s.146.

¹³² MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-310-9.s.27.

¹³³ KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální právo*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-620-6.s.17.

¹³⁴ RÁKOSNÍK, Jakub a Igor TOMEŠ. *Sociální stát v Československu: právně-institucionální vývoj v letech 1918-1992*. Praha: Auditorium, 2012. ISBN 978-80-87284-30-8.s.146.

¹³⁵ TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-473-5.s.24.

¹³⁶ RÁKOSNÍK, Jakub a Igor TOMEŠ. *Sociální stát v Československu: právně-institucionální vývoj v letech 1918-1992*. Praha: Auditorium, 2012. ISBN 978-80-87284-30-8.s.161.

¹³⁷ TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-473-5.s.25.

Sb., který byl zrušen až v roce 2012.¹³⁸ Krebs k tomu dodává, že dosavadní úprava sociálního zabezpečení nejen že již nevyhovovala vývoji, ale vůbec nebyla připravena řešit důsledky nastoupeného ekonomického vývoje.¹³⁹

3.4.1.5 Po roce 1989

Po roce 1989 došlo přirozeně k velkým změnám, ať už politickým, hospodářským nebo společenským. Došlo i na sociální reformu postavenou na čtyřech pilířích - politika zaměstnanosti, politika v oblasti pracovních příjmů, rodinná politika a politika sociálního zabezpečení. Tyto pilíře sociální reformy pojí stejné cíle, a to pluralizace, privatizace a demokratizace pomoci. Laicky řečeno bylo primárním cílem sociální reformy vrátit občanům odpovědnost za své osudy a za jejich budoucnost. Byl kladen důraz na aktivní politiku zaměstnanosti (např. podpora podnikání). Byly zajištěny minimální příjmové veličiny a sociální potřeby. V rámci rodinné politiky byl zaveden rodičovský příspěvek.¹⁴⁰

Tomeš vyzdvihuje, v rámci reformy sociálního zabezpečení, především valorizaci důchodových a nemocenských dávek a sjednocení správy sociálního zabezpečení, byť se její orgány nestaly samosprávnými.¹⁴¹

Reforma se dělí na tři etapy. V první etapě od roku 1989 do roku 1992 byla vytvořena záchranná sociální síť.¹⁴² Tu utvářel především zákon č. 463/1991 Sb., o životním minimu a zákon č. 482/1991 Sb., o sociální potřebnosti.¹⁴³

---

¹³⁸ TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-473-5.s.25.

¹³⁹ KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. 5., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-585-4.s.186.

¹⁴⁰ TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-680-3.s.398.

¹⁴¹ TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-680-3.s.399-405.

¹⁴² TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-473-5.s.25-26.

¹⁴³ KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální právo*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-620-6.s.19.

„V roce 1992 byl přijat zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální pojištění a na státní politiku zaměstnanosti.“¹⁴⁴

Ve druhé etapě po roce 1993 byl vytvořen systém všeobecného zdravotního pojištění. Dalšími důležitými zákony jsou zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění a zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. Ten zavedl jednotný systém rodinných dávek.¹⁴⁵

V roce 1997 byly přijaty zákony v souvislosti s liberalizací cen tepla a nájemného - č. 75/1997 Sb., o sociálním příspěvku k vyrovnání zvýšení cen tepelné energie, č. 132/1997 Sb., o sociálním příspěvku k vyrovnání zvýšení nájemného.¹⁴⁶

Třetí etapa je spojena se sociálnědemokratickými vládami v roce 1998 a přípravami reformy důchodového systému.¹⁴⁷ Mezi významné zákony přijaté v této etapě patří zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, č. 272/2006 Sb., zákoník práce, č. 276/2006 Sb., o úrazovém pojištění a č. 435/2006 Sb., o zaměstnanosti. Kromě toho byly novelizovány zákony č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře a č. 155/1995 sb., o důchodovém pojištění.¹⁴⁸ Tomeš nicméně tuto etapu čtyř vlád ČSSD nepovažuje za příliš výraznou. „Řada opatření nebyla systémově vzájemně propojená a dostatečně cílená na skutečné sociální potřeby, takže ve svém důsledku nefunkčně zatěžovala veřejné finance.“¹⁴⁹

V roce 2011 byly v rámci veřejného zdraví přijaty zákony č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování a č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách.¹⁵⁰

---

¹⁴⁴ TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-680-3.403.

¹⁴⁵ TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-473-5.s.25.

¹⁴⁶ TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-680-3.s.405.

¹⁴⁷ TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-473-5.s.25.

¹⁴⁸ TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-680-3.s.408.

¹⁴⁹ TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. 1.vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-680-3.s.408.

¹⁵⁰ TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-473-5.s.26.

V roce 2013 pak byla realizována důchodová reforma. Důchodový systém podle této reformy stál na třech pilířích:

1. základní státní důchodový systém,
2. důchodové spoření,
3. penzijní připojištění se státním příspěvkem a doplňkové penzijní spoření.¹⁵¹

Příčemž druhý pilíř byl koncem roku 2015 zrušen.

3.4.2 Historický vývoj sociálních služeb

3.4.2.1 Počátky

Za první historický mezník sociálních služeb je možné uvést zrušení dlužního otroctví Solónem nebo lépe Solónovými reformami. V jejichž rámci došlo k „historicky prvnímu systémovému přerozdělování, tedy nařízené solidaritě mezi nejbohatšími a nejchudšími“.¹⁵² Starověký Řím řešil chudobu až v okamžiku, kdy přerostla ve společenskou hrozbu, a to rozdávaním chleba nejchudším, dále tím, že chudině zpřístupnil zábavu určenou pouze bohatým.¹⁵³

Péče a služby poskytované zdravotně postiženým patří k nejstarším institucím sociální ochrany a jejich příchází s křesťanstvím. Později kláštery vystřídaly obce, které zřizovaly špitály, chudobince, invalidovny, lázně pro chudé, zaměstnávaly lékaře, jmenovaly opatrovníky, atd. Ani šlechta ale nezůstala pozadu. Boleslav I. založil roku 929 první laický špitál na území Čech v Praze před Týnem.¹⁵⁴ „Ve středověku začaly

---

¹⁵¹ TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-473-5.s.26-27.

¹⁵²KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální právo*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-620-6..s.5.

¹⁵³ MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-310-9.s.17.

¹⁵⁴ TOMEŠ, Igor. *Obory sociální politiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-868-5.s.149.

obce poskytovat i ambulantní lékařské, hygienické a dočasné ubytovací služby (azylového typu).“¹⁵⁵

„V rámci katolické církve vznikaly v raném středověku první řády orientované na pomoc chudým a nemocným. Jedním z prvních a nejvýznamnějších byl řád sv. Františka, který vznikl ve 13. století. Kláštery tohoto řádu, zakládané následovníky sv. Františka, poskytovaly pomoc a často i přístřeší chudým a nemocným lidem. Později, na přelomu středověku a novověku, zakládaly své charitativní organizace rovněž protestantské církve. Služby řádů a církevních charitativních organizací měly v některých případech již ústavní charakter, ale obvykle nešlo o ústavy specializované na určitý typ klientely“.¹⁵⁶

V rámci státní moci bylo na chudé, nemocné, postižené a vůbec všechny osoby vymykající se sociálním standardům pohlíženo jako na společenskou hrozbu, byly tedy vytlačovány na okraj společnosti. Tento trend je bohužel typický pro takřka celý středověk.¹⁵⁷ Záměrně píše takřka, neboť například v Praze po husitských válkách „došlo k rozsáhlé výstavbě mimošpitálních zařízení“.¹⁵⁸

Důležitý mezník v historii sociální péče představují chudinské zákony britské královny Alžběty I. z konce 16. století. Ty ukládaly obcím povinnost pomáhat svým praceneschopným chudým.¹⁵⁹ V rámci Velké Británie a celé Evropy jde o první celostátní právní úpravu péče o chudé.

V českých zemích byly prvními legislativními vlašťovkami péče o chudé zákony č. 170/1849 ř.z. a obecní zákon č. 18/1862 ř.z., které stanovovaly povinnost obcím postarat se o své chudé. Později byl vydán chudinský zákon č. 59/1868 českého

---

¹⁵⁵ TOMEŠ, Igor. *Sociální právo České republiky*. Praha: Linde Praha, 2014. Monografie (Linde). ISBN 978-80-7201-938-0.s.295.

¹⁵⁶ MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-310-9.s.18.

¹⁵⁷ MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-310-9.s.18.

¹⁵⁸ MATOUŠEK, Oldřich a Alois KŘIŠŤAN (ed.). *Encyklopedie sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0366-7.s.197.

¹⁵⁹ MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-310-9.s.20.

zemského zřízení. Pro celé Rakousko - Uhersko byl na základě těchto obecních zákonů vydán zákon č. 105/1883 ř.z., o domovském právu.¹⁶⁰

3.4.2.2 16. až 20. století

„Na našem území byla represivní opatření vůči chudým lidem poprvé upravena v říšském policejním řádu Ferdinanda I. Z roku 1552. Ve stejném duchu se u nás později vydávala další nařízení proti žebrotě a o postrku, např. nařízení Marie Terezie Better-, Schub- und Verpflegsordnung z roku 1754. Represivní přístup k lidem žijícím na okraji společnosti, který v jiných zemích v době osvícenství spíše zesiloval, byl u nás do určité míry zmírněn dvorskými dekrety Josefa II. z let 1782 – 1786, jimiž bylo doporučeno zřizování farních chudinských ústavů. Mezi úkoly farních chudinských ústavů patřilo i budování útulků pro chudé.“¹⁶¹ Dosavadní špitály tak byly nahrazovány specializovanými ústavami pro „opuštěnou mládež, nemocné zbavené prostředků a pro osoby zcela neschopné, jež jsou ostatním jen na škodu nebo odpor“.¹⁶²

Na základě obecního zákona č. 18/1862 ř.z. měly obce povinnost starat se o své chudé. Kromě toho měly obce také určité závazky k dobročinným ústavům.¹⁶³

3.4.2.3 1918 – 1948

Za nejzávažnější sociální problém byla na přelomu 19. a 20. století považována právě chudoba. Po vzniku samostatného Československa byla chudinská péče

---

¹⁶⁰ MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-310-9.s.21.

¹⁶¹ MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-310-9.s.19.

¹⁶² MATOUŠEK, Oldřich a Alois KŘIŠŤAN (ed.). *Encyklopedie sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0366-7.s.197.

¹⁶³ MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-310-9.s.21.

poskytována až jako krajní řešení, pokud se o chudého nemohla postarat jeho rodina či o něj nemohlo být postaráno z jiných zdrojů. Preferována byla ústavní péče. Kromě toho, že za první republiky existovalo vedle veřejného chudinství také chudinství soukromé (dobročinné spolky, humanitární organizace, vývařovny atd.), došlo k rozvoji specializovaných poradenských služeb, jako jsou kupříkladu poradny pro volbu povolání, pro duševní zdraví, poradny pro matky s dětmi nebo venerické poradny.¹⁶⁴

Matoušek také v dobách první republiky spatřuje základy dnešní probační a mediační služby, a to sice v úřadovnách pro péči o mládež.¹⁶⁵

V souvislosti s Mnichovskou dohodou je třeba zmínit zákon č. 370/1938 Sb., Základ národní pomoci, který koordinoval sociální pomoc pro obyvatele Čech a Moravy.¹⁶⁶

3.4.2.4 1948 – 1989

Po únorovém převratu v roce 1948 byl zákonem č. 174/1948 Sb. zřízen institut československého občanství a dosavadní domovské právo, o kterém bylo pojednáno v předchozích kapitolách, bylo zrušeno.¹⁶⁷

„Komunistická ideologie předpokládala, že v socialistické společnosti nebudou chudí lidé, a proto nebude ani potřeba zvláštní sociální péče, a tak docházelo k postupné likvidaci institucí, které se na tuto klientelu orientovaly. Tento trend nakonec v Československu vedl až k tomu, že v roce 1951 bylo zrušeno samotné ministerstvo

---

¹⁶⁴ MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-310-9.s.25.

¹⁶⁵ MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-310-9.s.25.

¹⁶⁶ RÁKOSNÍK, Jakub a Igor TOMEŠ. *Sociální stát v Československu: právně-institucionální vývoj v letech 1918-1992*. Praha: Auditorium, 2012. ISBN 978-80-87284-30-8.s.105-106.

¹⁶⁷ MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-310-9.s.27.

práce a sociálních péče.¹⁶⁸ Bylo zřízeno ministerstvo pracovních sil a Státní úřad důchodového zabezpečení.¹⁶⁹

K mírnému uvolnění poměrů v sociální oblasti došlo v roce 1956 (zákon č.55/1956Sb., o sociálním zabezpečení), kdy bylo umožněno provozování ústavů sociální péče nestátním organizacím, byť na ně Státní úřad sociálního zabezpečení stále dohlížel.¹⁷⁰

Nový zákon o sociálním zabezpečení č. 101/1964 Sb. pojednává také o Službách sociálního zabezpečení. Podle tohoto zákona mělo poskytování služeb přednost před příspěvky občanů a přednost věcných dávek před dávkami peněžitými. Po tomto zákoně následoval zákon č. 121/1975 Sb., o sociálním zabezpečení. V oblasti sociální péče se toho v tomto zákoně, kromě péče o společensky nepřizpůsobivé občany, mnoho nezměnilo.¹⁷¹

Závěrem k tomuto období lze říci, že druhá polovina 20. stol. sociálním službám jako takovým příliš nepřála. Snad s výjimkou pečovatelské služby.¹⁷²

3.4.2.5 Po roce 1989

Po sametové revoluci v roce 1989 došlo v Československu, stejně jako v dalších postkomunistických zemích, k nárůstu a vzniku nestátních neziskových organizací, které měly většinou charakter občanského sdružení. Jiný zákon nežli zákon č. 83/1990Sb., o sdružování občanů tehdy totiž nebyl.¹⁷³

---

¹⁶⁸ RÁKOSNÍK, Jakub a Igor TOMEŠ. *Sociální stát v Československu: právně-institucionální vývoj v letech 1918-1992*. Praha: Auditorium, 2012. ISBN 978-80-87284-30-8.s.144.

¹⁶⁹ RÁKOSNÍK, Jakub a Igor TOMEŠ. *Sociální stát v Československu: právně-institucionální vývoj v letech 1918-1992*. Praha: Auditorium, 2012, 416 s. ISBN 978-80-87284-30-8.s.144.

¹⁷⁰ MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-310-9.s.28.

¹⁷¹ MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-310-9.s.28-29.

¹⁷² MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-310-9.s.29.

Stejně jako v případě nestátních neziskových organizací došlo také k rozvoji církevních organizací poskytující sociální služby na základě zákona č. 308/1991 Sb., o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností.¹⁷⁴

Důležitým okamžikem, co se týče legislativy sociálních služeb, je rok 2006, kdy byl přijat dlouho očekávaný zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.¹⁷⁵

V tomto zákoně, resp. ve vyhlášce č. 505/2006 Sb., prováděcího předpisu k tomuto zákonu, můžeme jako jednu z inovací vidět formulování standardů kvality sociálních služeb. Do vydání tohoto zákona byly standardy kvality pouze „doporučovanou pomůckou“.¹⁷⁶ Stěžejním principem tohoto zákona je právo obyvatel na svobodnou volbu sociální služby a také svobodnou volbu poskytovatele sociálních služeb. Zákon také zavedl novou dávku - příspěvek na péči.¹⁷⁷

---

¹⁷³ PILÁT, Miroslav. *Komunitní plánování sociálních služeb v současné teorii a praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0932-4.s.18.

¹⁷⁴ PILÁT, Miroslav. *Komunitní plánování sociálních služeb v současné teorii a praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0932-4.s.18.

¹⁷⁵ TOMEŠ, Igor. *Sociální správa: úvod do teorie a praxe*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-483-0.s.277.

¹⁷⁶ MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-310-9.s.31

¹⁷⁷ VESELÝ, Jiří. *Právo sociálního zabezpečení*. Praha: Linde Praha, 2013. ISBN 978-80-7201-915-1.s.193.

4 Výsledky

Ve vztahu k výzkumné otázce (Jak se vyvíjel systém sociálního zabezpečení a sociálních služeb českých zemí v historii?) je z mé analýzy historické vývoje sociálního zabezpečení a sociálních služeb prostřednictvím použitých a analyzovaných publikací zjevné, že vývoj systému sociálního zabezpečení a sociálních služeb v českých zemích v mnoha ohledech odráží historii českých zemí jako takovou. Sociální oblast českých zemí se v mnoha případech vyvíjela v závislosti na jiných státech. K tomuto závěru jsem ale nedospěl pouze proto, že české země byly v minulosti i součástí jiných státních uskupení. Patrné je to především z období Taafeho reformy z let 1888/1889. Všichni autoři analyzovaných publikací, kteří o této reformě ve svých publikacích pojednávají, se shodují, že zde došlo ze strany tehdejšího ministerského předsedy Rakouska-Uherska Eduarda Taafeho k inspiraci německým kancléřem Otto von Bismarckem v jeho počínání v sociální oblasti, konkrétně zavedením povinného sociálního pojištění a politiky „cukru a biče“ v Německém císařství.

Z analyzovaných publikací vyplývá, že zákonodárství první republiky muselo překonat rozdíly mezi jednotlivými zeměmi bývalého Rakouska – Uherska a jeho dědictvím a přitom uzpůsobit systém sociálního zabezpečení tak, aby představoval plynulý přechod mezi mocnářstvím a novou republikou. Muselo přitom čerpat i z legislativy jiných zemí, např. Uher, jejichž sociální politika se dříve vztahovala i na oblast Slovenska.

V době Protektorátu byla sociální sféra uzpůsobena potřebám válečného průmyslu a říšského vedení.

Autoři analyzovaných publikací se také shodují ve směru, kterým se sociální politika Československa ubírala po druhé světové válce. Československé sociální zákonodárství mělo svůj vzor v tom britském. Rákosník s Tomešem souhlasí, že poválečná sociální politika Československa se odehrávala především po britském vzoru,

ale odmítají souvislost s Beveridgeovým plánem národního pojištění.¹⁷⁸ S tím byl ale konec po únoru 1948.

Všichni autoři výše uvedených a mnou analyzovaných publikací se také shodují, že po vítězném únoru v roce 1948 nabrala sociální politika Československa východní kurs. Vzorem pro budoucí legislativu se stala sociální politika Sovětského svazu (dále jen SSSR). Stejně tak muselo československé zákonodárství v oblasti sociální pružně reagovat na situaci v sousedním Německu ve 30. letech minulého století.

Autoři všech analyzovaných publikací shodně popisují vývoj po roce 1989, coby větší přenesení sociální odpovědnosti ze státu na občana na základě cílů sociální reformy (pluralizace, privatizace, demokratizace pomoci) a zpřístupnění soukromého sektoru především ve vztahu k poskytování sociálních služeb. Takové poměry jsou sice typické pro sociální politiku demokratických (především západních) zemí, nicméně žádný z autorů analyzovaných publikací nehledá vzor pro československou sociální reformu po roce 1989 v zahraničí.

---

¹⁷⁸ RÁKOSNÍK, Jakub a Igor TOMEŠ. *Sociální stát v Československu: právně-institucionální vývoj v letech 1918-1992*. Praha: Auditorium, 2012. ISBN 978-80-87284-30-8.s.138-140.

5 Diskuze

Cílem bakalářské práce “Systém sociálního zabezpečení a sociálních služeb v historii a současnosti“ bylo popsat jak současný stav tohoto systému v České republice, tak jeho vývoj v dějinách českých zemí.

K výzkumu jsem použil celkem 12 publikací, které obsahují kapitoly pojednávající právě o vývoji v sociální oblasti.

Jak jsem již předeslal v úvodu, systém sociálního zabezpečení a sociálních služeb, tak jak ho známe dnes, nevznikl přes noc. Vývoj má svá specifika a jak tvrdí Rákosník s Tomešem, odehrával se spíše ve skocích, nežli kontinuálně. Ten nejvýznamnější skok spatřují v zavedení sociálního pojištění, ve smyslu povinné veřejné solidarity, Taafeho reformami.¹⁷⁹

V návaznosti na položené otázky, jak se vyvíjel systém sociálního zabezpečení a sociálních služeb českých zemí v historii, jsem zvolil kvalitativní výzkum. Za pomoci analýzy vybraných publikací jsem se pokusil zjistit případná specifika vývoje systému sociálního zabezpečení a sociálních služeb českých zemí v historii a také rozdíly v interpretaci jednotlivých autorů, resp. jejich způsob nahlížení či hodnocení některých, pro vývoj systému sociálního zabezpečení a sociálních služeb významných, období a událostí. Překvapilo mě, že všechny publikace jsou při své interpretaci ve všech, mnou zkoumaných obdobích, homogenní. Z popisu historického vývoje systému sociálního zabezpečení a sociálních služeb vyšel fakt, že se tento systému v českých zemích mnohdy vyvíjel v závislosti na událostech, trendech a činnostech jiných evropských zemí. Nejvíce je to z analyzovaných publikací patrné na Taafeho reformě v letech 1888 až 1889. Souhlasím s tvrzením Koldinské, že pro české země byl stěžejní právní vývoj v Rakousku-Uhersku. Alespoň do vzniku samostatného československého státu a vzhledem k recepci Rakousko-Uherského práva i po něm.¹⁸⁰ Druhým největším důkazem tohoto mého tvrzení, ke kterému jsem došel ze své analýzy, je kupříkladu

---

¹⁷⁹ RÁKOSNÍK, Jakub a Igor TOMEŠ. *Sociální stát v Československu: právně-institucionální vývoj v letech 1918-1992*. Praha: Auditorium, 2012. ISBN 978-80-87284-30-8.s.391.

¹⁸⁰ KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální právo*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-620-6.s.9.

popis dění v Československu po únoru 1948. Tedy dění v sociální oblasti ve smyslu vývoje sociální politiky po vzoru politiky SSSR. I zde autoři vybraných publikací shodně popisují sociální politiku SSSR jako tehdejší vzor Československa. Souhlasím tedy s Rákosníkem a Tomešem, kteří ve své knize píší, že se sociální stát na území dnešní České republiky vyvíjel pod vlivem středoevropských představ, ale v některých obdobích byl inspirován i zeměmi, jako je právě Velká Británie nebo SSSR.¹⁸¹

Myslím, že je vhodné se na tomto místě také stručně zmínit o možném vývoji systému sociálního zabezpečení a sociálních služeb. Krebs identifikuje šest současných trendů sociální politiky, z nichž je některé možné přímo vztáhnout i na sociální zabezpečení, které budou i nadále pokračovat. Za prvé je to globalita ve smyslu rostoucí vzájemné závislosti ať už jde o jednotlivce, podnikatele či samotné finanční a hospodářské systémy atd. Dalším trendem je subjektivita: spoléhání se na schopnosti jednotlivce. Subjektivitu můžeme v našem prostředí postavit jako kontrast ke dřívějšímu kolektivismu. Třetím trendem je demografická situace. Zde je třeba upozornit především na stárnutí populace a migrační procesy, které jsou v současné době více než aktuální. V těchto trendech Krebs spatřuje efektivnější redistribuci ve prospěch sociálně potřebných občanů a aktivní účast a participaci občanů na jejich sociálním rozvoji.¹⁸²

---

¹⁸¹ RÁKOSNÍK, Jakub a Igor TOMEŠ. *Sociální stát v Československu: právně-institucionální vývoj v letech 1918-1992*. Praha: Auditorium, 2012. ISBN 978-80-87284-30-8.s.388.

¹⁸² KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. 5., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-585-4.s.476-478.

6 Závěr

V bakalářské práci s názvem Systém sociálních služeb a sociálního zabezpečení v historii a současnosti jsem se zabýval současným stavem systému sociálního zabezpečení a sociálních služeb v České republice, dále podobou tohoto systému napříč dějinami.

Pro účely bakalářské práce byl stanoven jediný cíl: vysvětlit v teoretické části pojmy sociálního zabezpečení a sociálních služeb a popsat jejich stávající systém v České republice. V praktické části bylo cílem popsat dějinný vývoj systému sociálního zabezpečení a sociálních služeb a zároveň analyzovat/zhodnotit tento systém v čase.

K realizaci výzkumného šetření byla zvolena metoda metaanalýzy. Výzkumný soubor tvořilo 12 publikací pojednávajících o historickém vývoji sociální politiky, sociální správy a samotného sociálního zabezpečení a sociálních služeb. Realizace samotného výzkumu spočívala v analýze vybraných publikací, resp. kapitol, které o zkoumané látce pojednávají.

Pro výzkumné šetření byla stanovena otázka: Jak se vyvíjel systém sociálního zabezpečení a sociálních služeb českých zemí v historii?

Z výzkumného šetření vyplynulo, že se vývoj systému sociálního zabezpečení a sociálních služeb v českých zemích v mnoha ohledech kopíroval globální historický vývoj českých zemí. V několika případech se vývoj systému sociálního zabezpečení a služeb odvíjel od dění, situace či sociální politiky v jiných zemích. Vzhledem k tomu, že byly české země v minulosti součástí jiných větších státních uskupení či spadaly do sféry vlivu jiných mocností, považují toto zjištění za premisu.

7 Seznam použitých zdrojů

Monografie

1. ARNOLDOVÁ, Anna. *Sociální péče: učebnice pro obor sociální činnost*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2015. ISBN 978-80-247-5147-4.
2. ARNOLDOVÁ, Anna. *Sociální zabezpečení I: sociální zabezpečení v České republice, lékařská posudková služba, pojistné, systémy sociálního zabezpečení*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3724-9.
3. ARNOLDOVÁ, Anna. *Vybrané kapitoly ze sociálního zabezpečení*. 3. rozš. vyd. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1852-4.
4. HLAVAČKA, Milan, Pavel CIBULKA, Jiří POKORNÝ, Olga FEJTOVÁ a Pavel BEK. *Sociální myšlení a sociální praxe v českých zemích 1781-1939: ideje, legislativa, instituce*. 1. vyd. Praha: Historický ústav, 2015. ISBN 978-80-7286-241-2.
5. KAHOUN, Vilém. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Triton, 2013. ISBN 978-80-7387-733-0.
6. KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální právo*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-620-6.
7. KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. 5., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-585-4.
8. MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0.
9. MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-310-9.
10. MATOUŠEK, Oldřich a Alois KŘIŠŤAN (ed.). *Encyklopedie sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0366-7.
11. PILÁT, Miroslav. *Komunitní plánování sociálních služeb v současné teorii a praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0932-4.

12. RÁKOSNÍK, Jakub a Igor TOMEŠ. *Sociální stát v Československu: právně-institucionální vývoj v letech 1918-1992*. Praha: Auditorium, 2012. ISBN 978-80-87284-30-8.
13. TOMEŠ, Igor. *Obory sociální politiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-868-5.
14. TOMEŠ, Igor. *Sociální právo České republiky*. Praha: Linde Praha, 2014. Monografie (Linde). ISBN 978-80-7201-938-0.
15. TOMEŠ, Igor. *Sociální správa: úvod do teorie a praxe*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-483-0.
16. TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-680-3.
17. TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-473-5.
18. VESELÝ, Jiří. *Právo sociálního zabezpečení*. Praha: Linde Praha, 2013. ISBN 978-80-7201-915-1.

Zákony a jiné právní normy ve znění pozdějších změn a doplňků

19. Zákon č. 1/1888 řz., o pojišťování dělníků pro případ úrazu
20. Zákon č. 1/1993 Sb., ústava České republiky
21. Zákon č. 2/1993 Sb., listina základních práv a svobod
22. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách
23. Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu
24. Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi
25. Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře
26. Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění
27. Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění
28. Zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením
29. Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti

Internetové zdroje

30. CSSZ. *Peněžítá pomoc v mateřství* [online]. 2015 [cit. 2016-02]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/nemocenske-pojisteni/davky/penezita-pomoc-v-materstvi.htm>
31. MPSV. *Nemocenské pojištění v roce 2016* [online]. [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/7>
32. MPSV. *Příspěvek na bydlení* [online]. 2016 [cit. 2016-02]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prisp_na_bydleni
33. MPSV. *Systém sociálního zabezpečení v České republice* [online]. 2009 [cit. 2016-02-02]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7175/ssz_cr_cz.pdf
34. MPSV. *Státní sociální podpora* [online]. [cit. 2016-02]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/2>